

KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİNİN YARATTIĞI ZARARLARIN GİDERİMİNDE ALTERNATİF BİR ÖNERİ: TAŞINMAZLARIN VERDİĞİ ZARARLARIN ÜRÜN SORUMLULUĞU KAPSAMINDA TAZMİNİ

*An Alternative Recommendation for Remedy for Losses Caused by
Kahramanmaras Earthquakes: Compensation for Damage Caused by
Immovables within the Scope of Product Liability*

Tuğçe ORAL*

ÖZET

Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçelerinde meydana gelen depremlerin ardından ne yazık ki çok sayıda vatandaşımız can vermiş ve birçok vatandaşımız da yaralanmıştır. Bu can kayıpları ve yaralanmalara sebep olan binaların müteahhitlerinin ya da müteahhitlerle birlikte onların tedarikçilerinin tazminat sorumluluklarına hangi hükümler kapsamında gidilebileceği, bu hükümlerde kusurun kanıtlanmasının gerekip gerekmediği ve zamanaşımı süreleri de dikkate alınarak değerlendirilmek gerekmektedir. Makalede, öncelikle bu can kayıpları ve yaralanmalara sebep olan binaların müteahhitlerinin ya da müteahhitlerle birlikte onların tedarikçilerinin tazminat sorumluluklarına 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu kapsamında gidilebilip gidilemeyeceği tartışılmıştır. Bu çerçevede, ilk olarak ürün sorumluluğunun hukuki niteliği tespit edilmiş, ardından sorumluluğun şartları incelenmiştir. Bu bağlamda, Kanun'daki ürün tanımında verilen eşya teriminin içine taşınmazların girip girmediği belirlenmiş, sonrasında da Kanun kapsamında tazmin edilebilecek zarar kalemlerinin neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonrasında imalatçı

Makalenin Geliş Tarihi: 17.02.2023, **Makalenin Kabul Tarihi:** 19.02.2023.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı,
E-posta: toral@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9855-2329.

Kahramanmaraş depremlerinde hayatını kaybeden binlerce vatandaşımızın anısına armağan edilmiştir. Bir daha yaşanmaması temennisiyle...

kavramı, imalatçının sorumluluktan kurtulma sebepleri, imalatçının rücu hakkı üzerinde durulmuştur. Çalışmada son olarak, ürün sorumluluğunun hangi andan itibaren doğduğu ve Türk Borçlar Kanunu'nun 60. maddesi dikkate alınarak, ürün sorumluluğunun sözleşmesel sorumlulukla yarışıp yarışmadığı sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ürün sorumluluğu, taşınmazlarda ürün sorumluluğu, Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu, depremde meydana gelen zararların tazmini

ABSTRACT

In the result of the earthquakes occurred in Türkiye, unfortunately many people passed away and got injured. It is necessary to evaluate under which provisions the responsibilities of the contractors of the buildings that caused these loss of life and injuries or their suppliers together with the contractors can be reached. In this article, firstly, I discussed whether the persons have a right to damages within the scope of the Code on Product Safety and Technical Regulations (No. 7223). In this framework, I determined the legal nature of product liability, and examined the conditions of product liability in Turkish Law. In this context, I have determined whether immovables are included in the term of goods given in the product definition in the Code, and then I tried to reveal the types of damage that can be compensated within the scope of the Code. Afterwards, the concept of the producer, the reasons for the producer to get rid of responsibility, and the producers' right of recourse are analyzed. Finally, I tried to find answers to the questions of when product liability arises and whether product liability competes with contractual liability by considering the Art. 60 of the Turkish Code of Obligations.

Keywords: Product liability, product liability for immovables, sebeplerin yarışması, right to damages for the loss occurred due to the earthquake

GİRİŞ

6 Şubat 2023 tarihinde saat 4.17'de Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve 13.24'te Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçelerinde meydana gelen depremlerin ardından ne yazık ki çok sayıda vatandaşımız can vermiş ve birçok vatandaşımız da yaralanmıştır. Bu can kayıpları ve yaralanmalara sebep olan binaların müteahhitlerinin ya da müteahhitlerle birlikte onların

tedarikçilerinin tazminat sorumluluklarına hangi hükümler kapsamında gidilebileceği, bu hükümlerde kusurun kanıtlanmasının gerekip gerekmediği ve zamanaşımı süreleri de dikkate alınarak değerlendirilmek gerekmektedir.

Öncelikle, konu genel olarak değerlendirildiğinde, müteahhit ile zarar görenler arasında tazminat sorumluluğunu gerektirebilecek ilişki, sözleşme ya da haksız fiil temelli olabilir. İlişkinin sözleşme temelli olması halinde, başka bir deyişle, depremde taşınmazın yıkılması sebebiyle zarar gören kimsenin taşınmazı doğrudan doğruya müteahhitten satın alması durumunda, kişinin müteahhit karşısındaki sıfatına göre, başvurulacak hükümler değişebilecektir. Kişi, müteahhit karşısında tüketici sıfatını haiz ise, dolayısıyla taraflar arasında bir tüketici işlemi varsa, 6502 sayılı Kanun'un ayıptan sorumluluk hükümlerine gidilebilir ve bu durumda, zamanaşımı bakımından kural olarak TKHK m. 12 uygulanır. Taraflar arasında adi ya da ticari işlem olması halinde ise, taleplerin sözleşmesel sorumluluk kapsamında ileri sürülmesi durumunda, kural olarak TBK m. 146 zamanaşımı bakımından dikkate alınacak hükümdür. Müteahhit ile zarar gören arasında sözleşmesel bir ilişkinin bulunmaması halinde ise, mevzuatımızda 12.3.2021 tarihine kadar ürün sorumluluğunu düzenleyen bir hüküm bulunmaması sebebiyle, genel hükümler olan haksız fiil hükümleri uygulanacak ve zamanaşımı bakımından da TBK m. 72 kural olarak dikkate alınacaktır. Fakat bu noktadaki en önemli sorun, binanın yapımının uzun zamanaşımı süresi olan 10 yıldan önce olmasında ortaya çıkmaktadır. Önemle altı çizilmelidir ki, TBK m. 72'deki 10 yıllık süre ile bağlı kalınması ve o sebeple tazminat davalarının zamanaşımı sebebiyle reddi halinde, AİHM'de Türkiye'nin AİHS'nin 6. maddesi olan adil yargılanma hakkını ihlal etmesi sebebiyle mahkumiyeti sonucunu doğurabilir. Nitekim, *Howald Moore and Other vs. Switzerland*¹ kararında, AİHM, asbest ile çalışılan ortamda asbeste maruz kalınması sebebiyle yıllar sonra kanser hastası olan kişilerin, İsviçre'de zamanaşımını düzenleyen hükümdeki 10 yıllık zamanaşımı süresine İsviçre Federal Mahkemesi de dahil olmak üzere tüm mahkemelerce bağlı kalınması sebebiyle haklarını kullanamadıklarının altı çizilmiş ve kişilerin adil yargılanma haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle İsviçre mahkum edilmiştir. Aynı yorumun, böyle olağan dışı durumlar bakımından Türkiye'de TBK ve diğer kanunlardaki zamanaşımı hükümleri hakkında da yapılması mümkündür. Dolayısıyla, 12.3.2021 tarihinden önce

¹ Karar metninin çevirisi için bkz. Tuğçe Oral, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ECHR 069 (2014) Sayılı 11.03.2014 Tarihli Kararı (Howald Moore and Others V. Switzerland)", *Küresel Bakış* 16, (Ocak 2015): 9 vd.

tamamlanan binaların verdiği zararlardan dolayı müteahhidin haksız fiil hükümleri çerçevesinde sorumluluğuna gidilmesi durumunda, kanımızca zamanaşımının zararın ortaya çıktığı tarih olan 6.2.2023 tarihinden itibaren işlemeye başlayacağını kabulü gerekir.

Bu çalışma kapsamında ise, 12.3.2021 tarihinden sonra tamamlanan binalar bakımından özel olarak 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu kapsamında taşınmazların ürün olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği tartışılarak, öncelikle sorumluluk süjesi olarak müteahhitlerin veya onların tedarikçilerinin ürün sorumluluğu çerçevesinde sorumlu tutulup tutulamayacakları sorusuna cevap aranmıştır. Ardından, müteahhitlerin bu sorumluluk kapsamında sorumlu tutulabilmeleri durumunda, sorumluluğun şartları sorumluluktan kurtulabilmeleri için Kanun'da öngörülen savunmalar, imalatçı olarak müteahhitlerin rücu hakkı, Kanun'da öngörülen zamanaşımı süresi, sorumluluğun doğduğu an, ürün sorumluluğunun hukuki niteliği ile son olarak da sözleşmesel sorumluluk ile ürün sorumluluğunun yarışması hali incelenmeye çalışılmıştır.

Önemle belirtmelidir ki, **konunun aciliyeti ve hassasiyeti** dikkate alınarak, ürün sorumluluğu konusunun tüm özellikleri, söz gelimi ürün kavramının kapsamı dahi genel olarak ele alınamamış, yalnızca taşınmazlar bakımından bu sorumluluk türü değerlendirilmiştir. Bu anlamda, ürün sorumluluğunun karşılaştırmalı hukukta ve Türk hukukunda gelişimi ve tarihçesi, taşınmazlar dışında ürün kavramına dahil olan ya da olabilecek unsurlar, sorumluluk sükelerinden ithalatçı ve dağıtıcı kavramları bu çalışmada hiç ele alınmamış olup, söz konusu hususlar, başka ve daha geniş bir çalışmanın konusudur. Benzer şekilde, çalışma kapsamında, karşılaştırmalı hukuka ilişkin bir analiz ya da kanun koyucunun tercihlerine yönelik eleştirel bir yaklaşımda da bulunulmamış, yalnızca yukarıda belirtilen çerçeveye ile sınırlı olarak konu ele alınmaya çalışılmıştır.

I. ÜRÜN SORUMLULUĞU KAVRAMI VE SORUMLULUĞUN HUKUKİ NİTELİĞİ

Haksız fiil temelli bir kusursuz sorumluluk türü olan² ürün sorumluluğu kapsamında imalatçı, piyasaya arz etmiş olduğu ürünün hatalı olması

² Christian Rabl, *Produkthaftungsgesetz – Kommentar – Judikaturammlung – Materialien*, (Wien: 2017) Vorbemerkung Rn. 1; Benedikt Beierle, *Die Produkthaftung im Zeitalter des Internet of Things – Analyse des ProdHaftG vor dem Hintergrund vernetzter und intelligenter Produkte*, (Baden-Baden: 2021), 31; Yeşim M.

sebebiyle meydana gelen zararları tazmin etme yükümlülüğü altındadır³. Bu sorumluluk türünün ilk amacı, seri üretimle üretilen bir ürünün verdiği zarardan fazla sayıda kişinin zarar göreceği düşüncesinden hareketle⁴, seri üretimin menfaatlerinden faydalanan imalatçının, üretmiş olduğu hatalı ürünlerin verdiği zararlara katlanmasını sağlamaktır⁵. İkinci amacı ise, alıcı ile doğrudan sözleşmesel ilişkide bulunmayan nihai ya da ara üreticinin, üretmiş olduğu hatalı ürünün verdiği zararlardan kusursuz sorumlu olmasının mümkün hale getirilmesidir⁶.

Hukukumuzda ürün sorumluluğu, Avrupa Birliği'ne uyum süreci çerçevesinde 2003 yılında 4822 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 4. maddesi ile 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesinde yapılan değişiklik ile ilk kez yasal olarak düzenlenmiştir. Buna karşın, 28.5.2014 tarihinde yürürlüğe konulan 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da ürün sorumluluğuna yer verilmemiştir. 5.3.2020 tarihinde kabul edilip

Atamer/Gökçe Kurtulan Güner, "Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile İmalatçının Sorumluluğu Konusu Türk Hukuku Açısından Çözülmüş müdür?", *AÜHFD* 70, C. 2, (2021): 559, dn. 75; Erhan Kanişlı, "Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) Uyarınca Üreticinin Sorumluluğu", *İHM*, S. 78, C. 3, (2020): 1421; Fulya Erlüle, "Yapımcının Sorumluluğu", *MÜHFHAD* 14, S. 4, (2008): 305.

³ Vito Roberto, *Schweizerisches Haftpflichtrecht* (Bern: 2002) Rn. 355; Heinrich Honsell/Bernhard Isenring/Martin A. Kessler, *Schweizerisches Haftpflichtrecht*, 5., neu bearbeitete und ergänzte Auflage (Zürich: 2013) 206; Pierre Widmer, "Produkthaftung – Konzept und Umsetzung", *Produktsicherheit und Produkthaftung – Neue Herausforderungen für schweizerische Unternehmen*, 31 März 2011 (Hrsg: FELLMANN, Walter/FURRER, Andreas), (Bern: 2011), 107 vd.; Thomas Jäggi, "Das Bundesgesetz über die Produkthaftung", *AJP* (1993): 1419; Rolf Kästli, "Produkthaftung – eine Herausforderung für den schweizerischen Gesetzgeber", *recht* (1990): 85; Eugénie Holliger-Hagmann, "Bundesgesetz über die Produkthaftung (Produkthaftungsgesetz, PrHG) vom 18. Juni 1993", *Kommentar zu den schweizerischen Haftpflichtbestimmungen* (Hrsg: FISCHER, Willi/LUTERBACHER, Thierry), (Zürich: 2016), Art. 1 Rn. 4; David G. Owen/Jerry J. Phillips, *Products Liability in a Nutshell*, Seventh Edition, (the USA: 2005), 2; David G. Owen, *Products Liability Law*, (the USA 2005), 1; Rabl, Vorbemerkung Rn. 2; Çiğdem Kırca, *Ürün Sorumluluğu* (Ankara: 2007) 1; Bilge Öztan, *İmalatçının Sorumluluğu* (Ankara: 1982), 1; Cemre Polat, "Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Ürün Sorumluluğu", *AÜHFD* 70, C. 4, (2021): 975.

⁴ Polat, 975.

⁵ Kırca, 1.

⁶ Atamer/Kurtulan Güner, 544.

12.3.2021 tarihinde yürürlüğe konulan 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu m. 6⁷ ile ürün sorumluluğu ayrı bir kanunla düzenlenmiştir.

Hukukumuzda ürün sorumluluğunun hukuki niteliği hususunda iki görüş ileri sürülmüştür. Birinci görüşe göre, ürün sorumluluğu, tehlike sorumluluğu niteliği taşımaktadır⁸. Nitekim, bu sorumluluk türü, günümüzde ticari faaliyetlerin iş taksimine dayalı olarak⁹ seri üretim şeklinde yürütülüp, meydana getirilen hatalı bir ürünün piyasaya arz edilmesiyle, malın hatalı olup olmadığını kontrol etme imkan ve yeteneğine sahip olmayan kullanıcıların kitlesel olarak zarar görme ihtimalini göz önünde tutarak, bu kimselerin zararının giderilmesi amacıyla öngörülmüştür. Güvensiz olan hatalı ürünler, kullanıcılar bakımından tehlike oluşturduğundan¹⁰, bu görüşün savunucularına göre, ürün sorumluluğunun hukuki niteliğinin tehlike sorumluluğu olduğu kabul edilmelidir.

Bizim de katıldığımız ve öğretide de daha çok kabul edilen ikinci görüşe göre ise, ürün sorumluluğu, sebep sorumluluğu niteliği taşımaktadır; ancak kurtuluş kanıtı getirme imkanı bulunmadığından, ağırlaştırılmış özen sorumluluğu olarak nitelendirilmelidir¹¹. Nitekim, bu sorumluluğun temelinde, sık sık veya ağır bir zarar doğurmaya elverişli tehlikeli bir faaliyet yatmamaktadır. Ürün sorumluluğunun ayrı bir sorumluluk türü olarak öngörülmesinin sebebi, yalnızca hatalı bir ürünün piyasaya arz edilmesi ve geniş kitlelerce kullanılma ihtimaline bağlı olarak bu kimselerin zararının kusura dayalı haksız fiil hükümleri çerçevesinde kusurun kanıtlanarak tazmin edilmesi zorluğunun bertaraf edilebilmesidir¹². Başka bir deyişle, söz konusu sorumluluk, ürünlerin piyasaya arz edilmesi faaliyetinden değil, **hatalı**

⁷ “Ürünün, bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde, bu ürünün imalatçısı veya ithalatçısı zararı gidermekle yükümlüdür. İmalatçı veya ithalatçının sorumlu tutulabilmesi için, zarar gören tarafın uğradığı zararı ve uygunsuzluk ile zarar arasındaki nedensellik bağıını ispat etmesi zorunludur.”

⁸ Oğuz Sadık Aydos, *Ürün Sorumluluğu* (Ankara: 2009), 96-97; Öztan, 282.

⁹ Öztan, 282.

¹⁰ Aydos, 96.

¹¹ Walter Fellmann/Gebrielle von Büren-von Moos, *Grundriss der Produkthaftpflicht* (Bern: 1993), Rn. 24; Damla Özden Çelt, “Ürün Sorumluluğunda Yaşanan Güncel Gelişme: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu”, *AndHD* 7, S. 1, (Ocak 2021): 107-108; A Lâle Sirmen, “Ürün Sorumluluğu”, *Sorumluluk Hukuku Sempozyumu Bildirileri Kitabı (Tam Metinler) – 23-24 Haziran 2022, Antalya* (Ed. ÖĞÜZ, Tufan/ÖZ, Kerem), (İstanbul: 2022), 68; Kanişlı, 1462; Kırca, 121 vd;

¹² Atamer/Kurtulan Güner, 544-545.

ürünlerin piyasaya arz edilmesinden kaynaklanmaktadır¹³. Ürünün hatalı olarak piyasaya arz edilmesi ise, imalatçının özen yükümlülüğünü yerine getirmemesi ile ilgilidir.

II. TAŞINMAZLARIN VERDİĞİ ZARARLARDAN 7223 SAYILI ÜRÜN GÜVENLİĞİ VE TEKNİK DÜZENLEMELER KANUNU KAPSAMINDA SORUMLULUĞUN ŞARTLARI

A. Uygunsuz Ürünün Piyasaya Arz Edilmesi

1. Taşınmazların Ürün Niteliği

Ürün kavramı, ÜGTDK m. 3/1-s’de “her türlü madde, müstahzar veya eşya” olarak tanımlanmıştır.

Konunun sınırları çerçevesinde, madde ve müstahzar kavramlarının ne anlama geldiği araştırılmayarak, eşya kavramının içeriğine hangi unsurların girdiği de tartışılmayarak¹⁴, yalnızca eşya kavramının kapsamına taşınmazların girip girmediği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Madde ve müstahzar kavramları gibi, eşya kavramı da Kanun’da ya da gerekçesinde tanımlanmamıştır. TMK’de de tanımlanmamış olan eşya kavramı doktrinde, cismani, sınırlandırılmış ve üzerinde fiili ve hukuki hakimiyet kurmaya elverişli şeyler olarak tanımlanmıştır¹⁵.

¹³ Bénédicte Winiger, “Product Liability in Switzerland”, *European Product Liability – An Analysis of the State of the Art in the Era of New Technologies* (Ed. Piotr MACHNIKOWSKI), (Plymouth, Morsel, Portland: 2016), 467; Kırca, 122. İsviçre hukukunda da hatasız; ancak tehlikeli maddelerden kaynaklanan sorumluluk İsviçre Ürün Sorumluluğu Kanunu’nun (Produktehaftpflichtgesetz (PrHG)) kapsamı dışında bırakılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hans-Joachim Hess, *Produktehaftpflichtgesetz (PrHG) – Bundesgesetz über die Produktehaftpflicht vom 18. Juni 1993*, 3. überarbeitete und ergänzte Auflage (Bern: 2016), Art. 1 Rn. 18.

¹⁴ Kanun kapsamında “eşya” teriminin çerçevesine nelerin sokulabileceği üzerindeki tartışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Atamer/Kurtulan Güner, 553 vd.; Polat, 984 vd.; Kanişlı, 1431 vd.;

¹⁵ Jolanta Kren Kostkiewicz/Stephan Wolf/Marc Amstutz/Roland Fankhauser/Wolf, *ZGB Kommentar – Schweizerisches Zivilgesetzbuch*, 4., aktualisierte Auflage (Zürich: 2021), Art. 641 Rn. 3; Thomas Geiser/Stephan Wolf/Wolf/Wiegand, *Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch II, Art. 457-977 ZGB, Art. 1-61 SchlT ZGB*, 6. Auflage (Basel: 2019), Vorbem. zu Art. 641 Rn. 6; Marc Amstutz/Peter Breitschmid/Andreas Furrer/Daniel Girgsberger/Claire Huguenin/Alexandra Jungo/Markus Müller-Chen/Vito Roberto/Anton K. Schnyder/Hans Rudolf Trüb/Ruth, *Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Sachenrecht: Art. 642-977*, 3. Auflage (Zürich: 2016), Art.

ÜGTDK çerçevesindeki eşya kavramının eşya hukukundaki eşya kavramıyla açıklanıp açıklanmayacağı, dolayısıyla taşınmazların da bu kapsama dahil olup olmadığı oldukça tartışmalıdır. ÜGTDK'nin kaynak metni olan Avrupa Birliği'nin 1985 tarihli İmalatçının Sorumluluğu Yönergesi'ni (85/374/EEC) (Yönerge) esas alarak Yönerge'de ürün kavramının içeriğine taşınmazların dahil edilmediğini, dolayısıyla bizim Kanun'umuz bakımından da taşınmazların ürün kapsamında değerlendirilemeyeceğini ileri süren birinci görüşe göre, ürün sorumluluğu yalnızca taşınır mallara ilişkindir¹⁶. Bu yazarlar, görüşlerini temelde iki nedene dayandırmaktadırlar: Birincisi, ürün sorumluluğunun dayandığı temel düşünce ve koruma amacı, yalnızca taşınırlara ilişkindir, taşınmazları kapsamamaktadır; bu sebeple sorumluluğun taşınmazları da kapsadığını kabul etmek, amacı aşmak anlamına gelmektedir¹⁷. İkinci olarak da, taşınmazların vermiş olduğu zararlardan kaynaklanan kusursuz sorumluluk, zaten TBK m. 69'da yapı malikinin sorumluluğu kapsamında düzenlenmiştir. Dolayısıyla bir de ürün sorumluluğu kapsamında bir kusursuz sorumluluk öngörülmesi gereksizdir, aksine TBK m. 69 ve 70 ile ÜGTDK arasında uyumsuzluk meydana getirecektir¹⁸. Nitekim, eşya kelimesinin TDK'nin sözlüğündeki tanımı¹⁹ da bu görüşü desteklemektedir²⁰.

Buna karşın, kanımızca kanun koyucunun taşınmazların hatalı üretiminden kaynaklanan sorumluluğu da ürün sorumluluğu kapsamına soktuğu görüşüne üstünlük tanınması gerekmektedir²¹. Zira, öncelikle, ÜGTDK'nin ve hukukumuzda ürün sorumluluğunun kapsamının 1985 tarihli Yönerge esas alınmak suretiyle ve ona şiddetle bağlı kalınarak yorumlanması ve belirlenmesi mümkün değildir. Her ülkenin kanun koyucusunun politikası ve hassasiyetleri farklı olabilir ve bu sebeple hukuki metinlere bu politika ve hassasiyetler çerçevesindeki tercihler yansıtılabilir. Söz gelimi, Yönerge'de

641 Rn. 6; Barbara Graham-Siegenthaler, *Berner Kommentar – Kommentar zum schweizerisches Privatrecht, Zivilgesetzbuch, Das Sachenrecht, Das Eigentum, Allgemeine Bestimmungen, Art. 641-654a ZGB* (Zürich: 2022), Rn. 245; A. Lâle Sirmen, *Eşya Hukuku*, 10. Baskı (Ankara: 2022), 4.

¹⁶ İlhan Kara, *İmalatçının Ürün Sorumluluğu* (Ankara: 2021), 300; Atamer/Kurtulan Güner, 553; Kanışlı, 1432; Çelt, 89.

¹⁷ Kanışlı, 1432; Atamer/Kurtulan Güner, 553; Kara, 300; Çelt, 89.

¹⁸ Kanışlı, 1432; Atamer/Kurtulan Güner, 554; Polat, 984.

¹⁹ "Türlü amaçlarla kullanılan, insan yapısı, taşınabilir cansız nesnelere". <https://sozluk.gov.tr> (e.t. 12.02.2023).

²⁰ Çelt, 89.

²¹ Sirmen, 71; Polat, 984; Okur, 290.

ürün kapsamında açıkça düzenlenen “elektrik” unsuru da ÜGTDK’de açıkça zikredilmemiştir. Ancak, sorumluluğun kapsamını geniş tutmak isteyen kanun koyucu, elektriği de kapsayan eşya kavramını kullanmak suretiyle zaten tercihini açıkça ortaya koymuştur. Bunun yanında, TBK m. 69’da düzenlenen yapı malikinin sorumluluğunda, taşınmazın yapımındaki bozukluk ve bakımındaki eksiklikten malikin sorumlu olması öngörülürken; ÜGTDK’de bir ürünün uygunsuz üretiminden kaynaklanan zararlarda bunun imalatçısının sorumlu olması hüküm altına alınmıştır. Başka bir ifadeyle, sorumluluk sebepleri ve sorumlu kimseler farklıdır²². Bu anlamda Kanun’da açıkça “*her türlü ... eşya*” kelimesinin kullanılması ve taşınmazların da kapsam dışında bırakıldığına açıkça zikredilmemesi karşısında, bu Kanun’un taşınmazların verdiği zararları kapsamayacağını kabul etmek, kanımızca kanun koyucunun iradesinin aksine yorum teşkil edecektir. Bu sebeple, taşınmazların hatalı üretiminden kaynaklanan zararların bu Kanun kapsamında tazmin edilmesi mümkündür.

2. Ürünün Uygunsuz Olması

ÜGTDK m. 6/2’de “*imalatçı veya ithalatçının sorumlu tutulabilmesi için zarar gören tarafın uğradığı zararı ve uygunsuzluk ile zarar arasındaki nedensellik bağına ispat etmesinin zorunlu*” olduğu düzenlenmiştir. Uygunsuzluk kavramı ise, m. 3/1-r’de “*Ürünün ilgili teknik düzenlemeye veya genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olmama hali*” olarak tanımlanmıştır. Teknik düzenleme kavramının ise, Kanun m. 3/1-n’de “*İdari hükümler de dâhil olmak üzere, ürünün niteliğini, işleme veya üretim yöntemlerini veya bunlarla ilgili terminoloji, sembol, ambalajlama, işaretleme, etiketleme veya uygunluk değerlendirme işlemlerini tek tek veya birkaçını ele alarak belirleyen uyulması zorunlu mevzuatı*” ifade ettiği belirtilmiştir. ÜGTDK’de kanun koyucunun uluslararası ve karşılaştırmalı hukuktaki düzenlemelerden ayrılarak hata kavramı yerine uygunsuzluk kavramını tercih etmesi, doktrinde²³ haklı olarak eleştirilmiştir²⁴, biz de tüm eleştirilere katılıyoruz;

²² Okur, 290.

²³ Sirmen, 74 vd.; Kanişlı, 1435 vd.; Atamer/Kurtulan Güner, 559 vd.; Polat, 994 vd.; Çelt, 87.

²⁴ Esasında, bu kavramın tercih edilmesi, ürün sorumluluğunun başlı başına ayrı bir kanunda değil, ürün güvenliğine ilişkin bir kanunda düzenlenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Ürün güvenliğine ilişkin, ürün güvenliğinin de teknik düzenlemelere uygun davranmaya bağlandığı bir kanunda imalatçının ürün sorumluluğu kapsamında sorumlu tutulabilmesi için öngörülen standartlara “uygunsuz” şekilde hareket etmesinin şart koşulması, çok da yadırganacak bir durum

ancak konunun kapsamı ve aciliyetini göz önüne alarak, bu eleştirilere, burada yer veremiyoruz.

Uygunsuzluk kavramından ne anlaşılması gerektiği hususunda ise, öncelikle, bir ürünün, ilgili teknik düzenlemeye veya genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olması, elbette ürünün güvenli olup olmadığının belirlenmesi bakımından önemlidir. Ancak, bu düzenlemeler, bir ürünün güvenli olmasını sağlayan en alt standartlardır²⁵. Nitekim, bu standartların zaman içinde eskimesi ve bilimsel ilerlemelerin gerisinde kalması mümkündür; dolayısıyla kanun koyucunun her konuda son gelişmeleri takip etmek suretiyle bunu düzenlemelere yansıtması da olanaklı değildir²⁶. Dolayısıyla, ilgili teknik düzenlemeye veya genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olması bir ürünün güvenilir olduğu sonucunu her zaman vermez. Nitekim kanun koyucu da, Kanun'un 21. maddesinin ikinci fıkrasında, ürünlerdeki uygunsuzluğun başka sebeplerden kaynaklanabileceğini kabul etmiştir. Belirtilen hükme göre, “*imalatçı veya ithalatçı ... üründeki uygunsuzluğun, teknik düzenlemelere veya diğer zorunlu teknik kurallara uygun olarak üretimden kaynaklandığını ispatladığı takdirde*” tazminat sorumluluğu bakımından sorumlu değildir. Bu hükmün aksi yorumundan, ürünlerdeki uygunsuzluğun teknik düzenlemelere veya diğer zorunlu teknik kurallara uygun olarak üretimden kaynaklanmayabileceği sonucuna kolaylıkla varılabilir. Bu sebeple, kanımızca m. 3/1-r’de ifade edilen “*Ürünün ilgili teknik düzenlemeye veya genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olmama hali*” tanımındaki “veya” kelimesinin “ve” olarak değiştirilmesi Kanun’un kendi içindeki çelişkinin kaldırılması bakımından önem taşımaktadır²⁷. Bu ana kadar da Kanun içindeki çelişki münasebetiyle, ürünün uygunsuz olup olmadığı değerlendirilirken, hem ilgili teknik düzenlemeye hem de genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olup olmadığının araştırılması suretiyle bir sonuca varılması gerekmektedir²⁸ ve bu sebeple Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği’ndeki esasların da dikkate alınması zaruridir.

değildir. Burada asıl eleştirilmesi gereken nokta, ürün sorumluluğunun ürün güvenliğine ilişkin bir kanunda düzenlenip iki kavramın adeta birbirine karıştırılmasıdır.

²⁵ Atamer/Kurtulan Güner, 563.

²⁶ Kırca, 145.

²⁷ Aksinin kabulü durumunda, Kanun’un 21. maddesinde öngörülen sorumluluktan kurtulma sebebinin bir anlamı bulunmamaktadır.

²⁸ Benzer görüş için bkz. Polat, 1000. POLAT, Kanun’un bu haliyle “veya” kelimesinin ürünün hem ilgili teknik düzenlemeye hem de genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olması gerekliliğini sağladığı görüşündedir.

B. Zarar

ÜGTDK m. 6/1 ve 2’de, imalatçının üründeki uygunsuzluk sebebiyle meydana gelen zararları tazmin etme yükümlülüğü altında olduğu düzenlenmekle beraber, zararın niteliği hususu ele alınmamıştır. Ancak, ÜGTDK m. 6/5’te²⁹ maddi ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin esas, hüküm altına alındığından, hem maddi hem de manevi zararların ürün sorumluluğu kapsamında talep edilebileceği açıktır. Ayrıca, her iki zarar türünün tazmini de kusura bağlanmamıştır. Dolayısıyla, bu zararların tazmini için kusurun kanıtlanmasına gerek bulunmamaktadır.

Öncelikle maddi zarar kalemi incelenecek olursa, bu kalemin iki başlığa ayrılması gerekmektedir. Birinci başlık olan vücut bütünlüğünün ihlalden kaynaklanan zararlar bakımından Kanun’da bir sınırlama öngörülmemiştir. Bu kapsamda, İsviçre hukukunda da olduğu gibi³⁰, bir yansıma zararı teşkil eden destekten yoksun kalma zararı da kusursuz sorumluluk esasına dayalı ürün sorumluluğu kapsamında talep edilebilir³¹. Mala gelen zararlar bakımından ise, en önemli tartışma, uygunsuz ürünün kendisine gelen zararların ürün sorumluluğu kapsamında talep edilmesinin mümkün olup olmadığı konusundadır. Bu konuda birinci görüş, Kanun’u Yönerge’ye uygun olarak yorumlayıp, Kanun’da bulunmayan; ancak Yönerge’de bulunan “ayıplı ürünün dışında” ibaresinin, bizim Kanunumuz kapsamında da dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır³². Ancak bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre³³, Yönerge’ye rağmen, kanun koyucunun bilinçli şekilde Yönerge’deki ibareyi Kanun metnine koymaması, esasında ürünün kendisinde meydana gelen zararın da bu kapsamda tazmin edilmesi iradesinde olduğunu gösterir. Bu sebeple, kanımızca “uygunsuz” malın kendisinde meydana gelen zararlar da bu kapsamda tazmin edilebilir.

Son olarak manevi zarar bakımından, ürün sorumluluğu kapsamında, TBK m. 56 çerçevesinde manevi tazminat talep edilebileceği hususunda bir şüphe yoktur; ancak TBK m. 58 kapsamında manevi tazminat talep edilebilip edilemeyeceği tartışılmak gerekmektedir. Kanımızca ürünün uygunsuzluğu

²⁹ “Ürünün sebep olduğu zarar nedeniyle ödenecek maddi ve manevi tazminat miktarının belirlenmesinde 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır.”

³⁰ Hess, Art. 1 PrHG Rn. 36 vd.

³¹ Kanışlı, 1441; Atamer/Kurtulan Güner, 567-568.

³² Kanışlı, 1440; Atamer/Kurtulan Güner, 568.

³³ Sirmen, 79; Okur, 512-513.

sebebiyle TBK m. 58 kapsamında manevi tazminat talep edilebilecek ihtimaller az olsa da, mevcuttur. Depremde binanın yıkılmasından son anda kurtulan kişinin üzerinde kıyafetleri olmaksızın sokağa çıkmak zorunda kalması sebebiyle kişilik hakkının ihlal edilmesi dolayısıyla uğradığı zarar, buna örnek olarak gösterilebilir.

C. İlliyet Bağı

Üreticinin tazminat sorumluluğunun doğması için, meydana gelen zarar ile üründeki uygunsuzluk arasında Türk hukukunda genel kabul gören görüşe göre uygun illiyet bağının varlığı aranır. Dolayısıyla meydana gelen zararın ürünün uygunsuzluğundan kaynaklandığının ispat edilmesi gerekmektedir. Üründeki uygunsuzluğun meydana gelen zararı ortaya çıkarmaya elverişli olması halinde, zarar ile uygunsuzluk arasında uygun bir illiyet bağı kurulur³⁴.

ÜGTDK’de zarar ile üründeki uygunsuzluk arasındaki illiyet bağının ispatlanmasına ilişkin ispat yükü ise kanımızca da isabetsiz olarak, zarar görene yüklenmiştir³⁵.

III. TAŞINMAZLARIN VERDİĞİ ZARARLARDA SORUMLULUĞUN SÜJESİ: İMALATÇI

İmalatçı kavramı, ÜGTDK m. 34/1-g’de, “Ürünü imal ederek veya ürünün tasarısını veya imalatını yaptırarak kendi isim veya ticari markası ile piyasaya arz eden gerçek veya tüzel kişi” olarak tanımlanmıştır. Kanun’un bu tanımında, imalatçı kavramının iki farklı şekilde yorumlanması mümkündür. Bu tanımdan yapılabilecek ilk yorum, imalatçının yalnızca nihai üretici olduğudur. Başka bir ifadeyle, bu yoruma göre, hammadde üreticisi veya ara üreticinin, bu Kanun kapsamında, imalatçı sıfatıyla sorumlu tutulması mümkün değildir. Bu tanımdan çıkarılabilecek ikinci yorum ise, nihai üreticinin ara üretici ve hammadde üreticisiyle birlikte sorumlu olduğudur.

³⁴ Sirmen, 80.

³⁵ İspat yükünün zarar görende bulunması, doktrinde haklı olarak eleştirilmiştir. Nitekim, üretim süreci hakkındaki bilgiye ve teknik detaylara sahip imalatçının uygunsuzluk ile zarar arasında illiyet bağının bulunmadığını kanıtlaması, nihai kullanıcının kanıtlamasına göre çok daha kolaydır. Ayrıca, kullanıcının böyle bir ispat yükü altında bırakılması, yüksek bir mali yük altına sokulması anlamına gelmektedir. Eleştiriler için bkz. Kanışlı, S. 1442; Atamer/Kurtulan Güner, 571.

Doktrindeki birinci görüşe göre, ÜGTDK kapsamında imalatçı kavramına yalnızca nihai imalatçılar girebilir³⁶. İkinci görüşe göre ise, Kanun'un yaptığı tanımın geniş yorumlanması suretiyle, hammadde imalatçısı ile ara imalatçılar da, nihai imalatçıların yanında bu kapsamda değerlendirilebilirler³⁷. Kanımızca, hammadde imalatçısı ile ara imalatçının Kanun kapsamında nihai imalatçının yanında sorumlu tutulabilmesi için geniş yorum yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Nitekim, “piyasaya arz” terimi, m. 3/1-k’de “ürünün piyasada ilk kez bulundurulması”, “piyasada bulundurma” terimi ise m. 3/1-i’de, “ürünün ticari faaliyet yoluyla, bedelli veya bedelsiz olarak dağıtım, tüketim veya kullanım için piyasaya sağlanması” şeklinde tanımlanmıştır. Buradaki “kullanım” sözcüğü, yalnızca bireylerin kullanımı ile sınırlı değildir, imalat zincirinde bir sonraki halkada bulunan imalatçının ürünü kullanması da bu kapsamda kalır. Bu sebeple, kanımızca geniş yorum yapılmasına gerek olmaksızın, kanun koyucu zaten hammadde imalatçısı ve ara imalatçıların da imalatçı olduğunu kabul etmiştir. Bunun yanında, Kanun’un müteselsil sorumluluğu düzenlediği m. 6/3’e göre, “Ürünün sebep olduğu zarardan birden fazla imalatçı veya ithalatçının sorumlu olması halinde, bunlar müteselsilen sorumlu tutulurlar.” Bu hükümle de kanun koyucu, hammadde imalatçısı ve ara imalatçının nihai imalatçı yanında müteselsilen sorumlu tutulacağını kabul etmiştir. Hükümün geniş yorumlanması gerektiğini düşünen yazarlar da görüşlerini ekseriyetle bu hükme dayandırmaktadırlar³⁸.

IV. TAŞINMAZLARIN VERDİĞİ ZARARLARDA İMALATÇININ SORUMLULUKTAN KURTULMA SEBEPLERİ

ÜGTDK m. 21/2’de imalatçının ürün sorumluluğu kapsamında sorumluluktan kurtulma sebepleri üç başlık halinde düzenlenmiştir. Maddeye göre, “İmalatçı veya ithalatçı;

- a) Ürünü piyasaya kendisinin arz etmediğini,
- b) Uygunsuzluğun dağıtıcının veya üçüncü bir tarafın ürüne müdahalesinden veya kullanıcıdan kaynaklandığını,

³⁶ Sirmen, 82-83; Okur, 316.

³⁷ Polat, 1007-1008; Atamer/Kurtulan Güner ve Kanışlı da imalatçı kavramının Yönerge’ye de uygun olacak şekilde geniş yorumlanması gerektiği kanaatindedir. Bkz. Kanışlı, 1426-1427; Atamer/Kurtulan Güner, 548. Ancak Sirmen’e göre, ürün sorumluluğu, kusura dayanmayan sorumluluk olduğundan, sorumluluğun kapsamı, yorum yoluyla genişletilemez. Bkz. Sirmen, 83 dn. 45.

³⁸ Kanışlı, 1427.

c) Üründeki uygunsuzluğun, teknik düzenlemelere veya diğer zorunlu teknik kurallara uygun olarak üretilmesinden kaynaklandığını,

ispatladığı takdirde bu Kanunda düzenlenen idari yaptırımlar uygulanmaz.”

Taşınmazların verdiği zararlar sebebiyle, bu sebeplerden, ikisi öne sürülerek müteahhidin sorumluluktan kurtulması sağlanabilir. Bunun yanında, ÜGTDK m. 21/4 kapsamında, zarar görenin kusuru da sorumluluktan kurtulma ya da sorumluluğun azaltılması sebepleri arasında sayılabilir.

A. Uygunsuzluğun Üçüncü Kişinin Ürüne Müdahalesinden Kaynaklanması

Her ne kadar hükümde “dağıtıcının veya üçüncü tarafın” ibaresi geçse de, taşınmazlardan kaynaklanan sorumlulukta dağıtıcının bir müdahalesi olamayacağından, yalnızca üçüncü kişinin ürüne müdahalesi müteahhit bakımından ileri sürülebilecek bir sebep olabilir.

Üçüncü kişinin müteahhidin ürün sorumluluğu kapsamında sorumluluktan kurtulabilmesini sağlayabilecek en önemli ve uygulamada da en çok karşılaşılabilecek müdahalesi binanın yıkılması ile sonuçlanabilecek belirli değişiklikler yapılması hâlidir. Binanın zemin katında bulunan dükkan sahibinin daha çok alan elde etmek amacıyla binanın kolonlarını kesmesi durumu, buna örnek olarak gösterilebilir. Ancak bu müdahaleyi ispat yükü, imalatçı olarak, müteahhidin omuzlarındadır. Önemle altı çizilmelidir ki, meydana gelen zarar, taşınmazın uygunsuz yapılmasının yanında üçüncü kişinin taşınmaza müdahalesinden kaynaklanıyorsa, ÜGTDK m. 21/3 doğrultusunda³⁹, artık müteahhidin sorumluluktan kurtulması mümkün değildir. Bu durumda, yalnızca bir rücu hakkının bulunduğu vurgulanmalıdır.

B. Uygunsuzluğun Teknik Düzenlemelere veya Diğer Zorunlu Teknik Kurallara Uygun Olarak Üretilmesinden Kaynaklanması

İmalatçının sorumluluktan kurtulacağı öngörülen ikinci durum, üründeki uygunsuzluğun ürünün teknik düzenlemelere veya diğer zorunlu teknik kurallara uygun olarak üretilmesinden kaynaklanması halidir. Bu sorumsuzluk sebebi, elbette ürünün verdiği zararın, ürünün imalatı sırasında

³⁹ Bkz. aşağıda Başlık V.

uyulması gereken emredici hükümlere uyulmasından kaynaklanması durumunda ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle, bu sorumsuzluk sebebi, ürünün verdiği zararın, kanunen zorunlu tutulan bir üretim tekniğine bağlı kalınmasından doğmasından kaynaklanmaktadır.

C. Zarar Görenin Kusuru

ÜGTDK m. 21/4'e göre, *“Zararın, üründeki uygunsuzluğun yanı sıra zarar görenin veya zarar görenin sorumluluğundaki bir kişinin kusurundan kaynaklanmış olması halinde, imalatçı veya ithalatçının 6 ncı maddede düzenlenen tazminat sorumluluğu, hal ve şartlara göre azaltılabileceği gibi tamamen de kaldırılabilir.”* Esasında bu hüküm de TBK m. 52/1 ile uyum içindedir ve ÜGTDK kapsamında tazminatın TBK hükümlerine göre belirleneceği açıkça düzenlendiğinden, TBK m. 52/1'in tekrarı niteliğini taşımaktadır.

Çalışma konusu bağlamında, zarar görenin kusuru sebebiyle müteahhidin sorumluluktan kurtulabileceği en önemli ve uygulamada en çok karşılaşılabilecek durum, zarar görenin binada taşınmazın yıkılması ile sonuçlanabilecek belirli değişiklikler yapması hâlidir. Söz gelimi, taşınmazın kolonlarının kesilmesi bu duruma örnek olarak verilebilir.

V. İMALATÇININ RÜCU HAKKI

ÜGTDK m. 21/3'e göre, *“İmalatçı veya ithalatçı, ikinci fıkrada belirtilen şartlardan birini ispatladığı takdirde, 6 ncı maddede belirtilen tazminat sorumluluğu kalkar. Zararın, üründeki uygunsuzluğun yanı sıra üçüncü bir kişinin fiili veya ihmalden kaynaklanmış olması imalatçı veya ithalatçının 6 ncı maddede düzenlenen tazminat sorumluluğunu azaltmaz. Ancak, imalatçı veya ithalatçının üçüncü kişiye rücu hakkı saklıdır.”*

Kuşkusuz ki, hükümde vurgulanan “üçüncü kişinin fiili veya ihmali”, ürünün üretimi sırasında müdahale imkanı bulunan üçüncü kişilerdir. Yoksa, üçüncü kişilerin illiyet bağımlı kesebilecek nitelikteki fiil veya ihmalleri zaten sorumluluğa engel olacağından, rücu imkanından da bahsedilmesi mümkün değildir.

VI. ZAMANAŞIMI

ÜGTDK m. 6/6'ya göre, *“Tazminat talebi için zamanaşımı süresi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren üç yıl ve her halde zararın doğduğu tarihten itibaren on yıldır.”*

Hükümde, üç yıllık olan nispi zamanaşımı süresi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünün öğrendiği, on yıllık olan mutlak zamanaşımı süresi ise, zararın doğduğu andan itibaren başlamaktadır. Mutlak süre olarak belirlenen 10 yıllık sürenin başlangıç anı zararın doğduğu an olarak belirlendiğinden, doktrinde haklı olarak eleştirilmiştir⁴⁰. Nitekim mutlak zamanaşımı süresinin başladığı tarihin, zararın meydana gelmesi gibi ne zaman gerçekleşeceği belirli olmayan bir ana bağlanması, doğru değildir. Bu halde, üreticilerin herhangi bir zaman sınırına bağlı olmaksızın sorumlulukları söz konusu olur, ki bu durum da hukuki öngörülebilirlik ve dolayısıyla hukuki güvenlik ilkelerini zedeler. Bu sebeple, elbette TBK m. 72’de öngörülen 10 yıllık zamanaşımı süresinden fazla olmak koşuluyla, kanun koyucu tarafından ürünün piyasaya arz edildiği andan itibaren başlayan bir mutlak zamanaşımı süresinin öngörülmesi zaruridir. Ancak, Kanun’un mevcut haliyle, açılacak tazminat davalarının zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenildiği andan itibaren üç yıl içinde olmak kaydıyla, zararın doğumundan itibaren 10 yıl içinde açılması mümkündür.

VII. SORUMLULUĞUN DOĞDUĞU AN

Bilindiği üzere, ülkemizdeki inşaat sektörü uygulamalarında, çok farklı değişkenlerle karşı karşıya kalılabilmektedir. Bu yelpaze çok açıktır. Nitekim, bazı durumlarda, inşaatın başlamasından önce kat irtifakı kurulması suretiyle malikler adına tescil gerçekleştirilmekte, bazı durumlarda ise, halihazırda içinde oturulmakta olan apartmanda maliklerin taşınmazı bağımsız bölüm olarak değil, yalnızca arazinin bir miktar payı olarak görünmektedir. Böylesine değişken uygulamaların olduğu bir sektörde, müteahhidin ürün sorumluluğunun doğduğu anın da tespit edilmesi önem taşımaktadır. Bu sorumluluğun kat irtifakının kurulduğu⁴¹ an mı (teslim olmamasına rağmen tescilin yapılması hali), inşaatın başladığı an mı, kat mülkiyetine geçilip kişilerin adına tescil yapılmamış olmasına rağmen teslimin yapıldığı an mı, inşaatın bitirildiği an mı, yoksa bir evin güvenilir şekilde oturulmaya müsait olduğunu belgeleyen iskan ruhsatının alındığı an mı başladığının tartışılması gerekmektedir.

⁴⁰ Atamer/Kurtulan Güner, 581; Kanişlı, 1452; Çelt, 105-106.

⁴¹ KMK m. 2/c hükmüne göre, “Bir arsa üzerinde ileride kat mülkiyetine konu olmak üzere yapılacak veya yapılmakta olan bir veya birden çok yapının bağımsız bölümleri için o arsanın maliki veya ortak malikleri tarafından bu Kanun hükümlerine göre kurulan irtifak hakkına kat irtifakı ... denir”

Esasında bu sorunun cevabı, ürün sorumluluğunun hukuki niteliğinde saklıdır. Ürün sorumluluğu, yukarıda da belirtildiği üzere, haksız fiil temelli bir sorumluluk türü olduğundan, müteahhidin sözleşmeyle yüklenmiş olduğu edimleri yerine getirip getirmediğinin ya da bunların ne kadarını yerine getirdiğinin bu kapsamda bir önemi bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle, inşaat sözleşmelerinde, müteahhidin borcu, kural olarak iskan ruhsatının alınmasıyla sona erebilmekle beraber, ürün sorumluluğu sözleşmesel sorumluluk olmadığından, müteahhidin borcunu ne kadar ifa ettiği değil, ürünü piyasaya arz edip etmediği önem taşımaktadır. Nitekim, imalatçı, “... ürünü piyasaya arz eden gerçek veya tüzel kişi”dir. İmalatçının sorumluluğu da ürünü piyasaya arz etmesiyle başlar. Dolayısıyla, burada araştırılması gereken husus, müteahhidin sözleşmedeki edimlerini ifa edip etmediği değil, ürünü piyasaya arz edip etmediği ve hangi anda arz etmiş olduğudur. Kanımızca piyasaya arz anı, inşaatın bitirildiği andır. Bu sebeple, inşaatın bitmesinden önce taşınmazın verdiği zarara maruz kalan kimselerin, haksız fiil veya sözleşme hükümlerine başvurmak suretiyle zararlarının tazminini talep etmeleri mümkündür. Ancak inşaatın bitirilmesiyle birlikte, müteahhidin de ürün sorumluluğu başlar.

VIII. ÜRÜN SORUMLULUĞU İLE SÖZLEŞMESEL SORUMLULUĞUN YARIŞMASI

TBK m. 60'a göre, “bir kişinin sorumluluğu, birden çok sebebe dayandırılabilirse, hâkim, zarar gören aksini istemiş olmadıkça veya kanunda aksi öngörülmedikçe, zarar görene en iyi giderim imkanını sağlayan sorumluluk sebebine göre karar verir.”

Müteahhidin sorumluluğu belirlenirken ortaya konulması gereken bir diğer nokta da ürün sorumluluğu ile sözleşmesel sorumluluğun yarışması halidir. TBK m. 60 ile kanun koyucu, “yarışma ilkesi”ni açıkça kabul etmiş olduğundan, haksız fiil ile sözleşmesel sorumluluk kurallarının birbirini engellemediği rahatlıkla söylenebilir⁴². Dolayısıyla, imalatçıyla üründen zarar gören arasında bir sözleşme olması halinde, zarar görenin değerlendirme yapıp, hangi hükümlerin kendisi açısından daha avantajlı olduğunu tespit edip, taleplerini ona göre oluşturması hayatidir. “Zarar görene en iyi giderim sağla” maktan kasıt, yalnızca tazminat miktarı ile ilgili değildir. Kusurun

⁴² Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 23. Baskı, (Ankara: 2018), 1166-1167; Vedat Buz, “Aynı Şahsın Farklı Hukuki Sebeplerle Sorumluluğu: TBK m. 60 Üzerine Düşünceler”, *BATİDER XXIX*, S. 2, (2013): 24-25.

aranıp aranmaması, ispat yükü, sorumluluğun kaldırılması veya sınırlandırılması, tazmin edilmesi gereken zararlar, zamanaşımı gibi tüm unsurlar⁴³ değerlendirilmek suretiyle bir sonuca varılması gerekmektedir. Ancak önemle altı çizilmelidir ki, bu talepler, iki sorumluluk sebebinden yalnızca bir tanesine dayandırılabilir. Zira, hukukumuzda, bir zarar için, yalnızca bir kere tazminat istenebilir⁴⁴. Bu sebeple de 12.3.2021 tarihinden sonra bitirilen binalar bakımından, binadan zarar gören ile müteahhit arasında bir de sözleşmesel ilişki bulunması halinde, yukarıda belirtilen unsurlar kapsamında bir değerlendirme yapılmak suretiyle taleplerin sözleşmeye ya da ürün sorumluluğuna dayandırılması tercihinin yapılması gerekmektedir.

SONUÇ

Deprem sebebiyle yıkılan ya da hasar gören taşınmazlardan zarar görenler ile müteahhitler arasındaki ilişkiye göre, sözleşme ya da haksız fiil hükümlerine gidilmek suretiyle zararın tazmini talep edilebilir. İlişkinin sözleşme temelli olması halinde, başka bir deyişle, depremde taşınmazın yıkılması sebebiyle zarar gören kimsenin taşınmazı doğrudan doğruya müteahhitten satın alması durumunda, kişinin müteahhit karşısındaki sıfatına göre, başvurulacak hükümler değişebilecektir. Kişi, müteahhit karşısında tüketici sıfatını haiz ise, dolayısıyla taraflar arasında bir tüketici işlemi varsa, 6502 sayılı Kanun'un ayıptan sorumluluk hükümlerine gidilebilir ve bu durumda, zamanaşımı bakımından kural olarak TKHK m. 12 uygulanır. Taraflar arasında adi ya da ticari işlem olması durumunda ise, taleplerin sözleşmesel sorumluluk kapsamında ileri sürülmesi halinde, kural olarak TBK m. 146 zamanaşımı bakımından dikkate alınacak hükümdür. Müteahhit ile zarar gören arasında sözleşmesel bir ilişkinin bulunmaması halinde ise, mevzuatımızda 12.3.2021 tarihine kadar ürün sorumluluğunu düzenleyen bir hüküm bulunmaması sebebiyle, genel hükümler olan haksız fiil hükümleri uygulanacak ve zamanaşımı bakımından da TBK m. 72 kural olarak dikkate alınacaktır. Fakat bu noktadaki en önemli sorun, binanın yapımının uzun zamanaşımı süresi olan 10 yıldan önce olmasında ortaya çıkmaktadır. AİHM'nin vermiş olduğu *Howald Moore and Other vs. Switzerland* kararı ışığında, kanımızca zamanaşımının zararın ortaya çıktığı tarih olan 6.2.2023 tarihinden itibaren işlemeye başlayacağını kabulü gerekir.

⁴³ Çağdaş Tosun, *Haksız Fiil ve Sözleşmeden Doğan Sorumluluk Çerçevesinde Sebeplerin Yarışması (TBK m. 60)*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2019), 105-106.

⁴⁴ Eren, 1166.

12.3.2021 tarihinden sonra tamamlanan binalar bakımından, zararın tazmini için başvurulabilecek diğer bir yol, 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu kapsamındaki ürün sorumluluğudur. Ağırlaştırılmış özen sorumluluğu niteliğini haiz bu sorumluluk türünde, zararın tazminin istenebilmesi için müteahhidin kusurlu olduğunun kanıtlanmasına ihtiyaç duyulmamaktadır.

Taşınmazların verdiği zararların 7223 sayılı Kanun kapsamında tazmin edilip edilemeyeceği hususunda, cevap verilmesi gereken soru, taşınmazların ürün niteliği taşıyıp taşımadığıdır. Kanun'da açıkça “*her türlü ... eşya*” kelimesinin kullanılması ve taşınmazların da kapsam dışında bırakıldığının açıkça zikredilmemesi karşısında, bu Kanun'un taşınmazların verdiği zararları kapsamayacağını kabul etmek, kanımızca kanun koyucunun iradesinin aksine yorum teşkil edecektir. Bu sebeple, taşınmazların hatalı üretiminden kaynaklanan zararların bu Kanun kapsamında tazmin edilmesi mümkündür.

Ürün sorumluluğu kapsamında hem maddi hem de manevi zarar tazmin edilebilir. Öncelikle maddi zarar kalemi incelenecek olursa, bu kalemin iki başlığa ayrılması gerekmektedir. Birinci başlık olan vücut bütünlüğünün ihlalden kaynaklanan zararlar bakımından Kanun'da bir sınırlama öngörülmemiştir. Bu kapsamda destekten yoksun kalma zararı da kusursuz sorumluluk esasına dayalı ürün sorumluluğu kapsamında talep edilebilir. Deprem sebebiyle uygulamada belki de en çok öne sürülecek talep destekten yoksun kalma tazminatı olacaktır. Mala gelen zararlar bakımından ise, en önemli tartışma, uygunsuz ürünün kendisine gelen zararların ürün sorumluluğu kapsamında talep edilmesinin mümkün olup olmadığı konusundadır. Kanımızca “uygunsuz” malın kendisinde meydana gelen zararlar da bu kapsamda tazmin edilebilir. Bu anlamda, depremde taşınmazın kendisine gelen zarar da ürün sorumluluğu kapsamında tazmin edilebilir.

Manevi zarar bakımından ise, ürün sorumluluğu kapsamında hem TBK m. 56 hem de TBK m. 58 manevi tazminat talep edilebilir.

Sorumluluğun süjesi ise imalatçıdır. Çalışma konusu bakımından, ürün sorumluluğu kapsamında müteahhidin yanında, ara ürün ya da hammadde imalatçıları da sorumlu tutulabilirler.

Zamanaşımı bakımından, 7223 sayılı Kanun kapsamında açılacak tazminat davalarının zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenildiği andan itibaren üç yıl içinde olmak kaydıyla, zararın doğumundan itibaren 10 yıl içinde açılması mümkündür.

Son olarak, müteahhidin sorumluluğu belirlenirken ortaya konulması gereken bir diğer nokta da ürün sorumluluğu ile sözleşmesel sorumluluğun yarışması halidir. TBK m. 60 ile kanun koyucu, “yarışma ilkesi”ni açıkça kabul etmiş olduğundan, haksız fiil ile sözleşmesel sorumluluk kurallarının birbirini engellemediği rahatlıkla söylenebilir. Dolayısıyla, imalatçıyla üründen zarar gören arasında bir sözleşme olması halinde, zarar görenin değerlendirme yapp, hangi hükümlerin kendisi açısından daha avantajlı olduğunu tespit edip, taleplerini ona göre oluşturması hayatidir. TBK m. 60’ta geçen “zarar görene en iyi giderim sağla” maktan kasıt, yalnızca tazminat miktarı ile ilgili değildir. Kusurun aranıp aranmaması, ispat yükü, sorumluluğun kaldırılması veya sınırlandırılması, tazmin edilmesi gereken zararlar, zamanaşımı gibi tüm unsurlar değerlendirilmek suretiyle bir sonuca varılması gerekmektedir. Bu sebeple de 12.3.2021 tarihinden sonra bitirilen binalar bakımından, binadan zarar gören ile müteahhit arasında bir de sözleşmesel ilişki bulunması halinde, yukarıda belirtilen unsurlar kapsamında bir değerlendirme yapılmak suretiyle taleplerin sözleşmeye ya da ürün sorumluluğuna dayandırılması tercihinin yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Atamer, Yeşim M./Kurtulan Güner, Gökçe, “Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile İmalatçının Sorumluluğu Konusu Türk Hukuku Açısından Çözölmüş müdür?”, *AÜHFD* 70, C. 2, (2021): 543-588.
- Aydos, Oğuz Sadık, *Ürün Sorumluluğu*. Ankara: 2009.
- Beierle, Benedikt, *Die Produkthaftung im Zeitalter des Internet of Things – Analyse des ProdHaftG vor dem Hintergrund vernetzter un intelligenter Produkte*. Baden-Baden: 2021.
- Buz, Vedat, “Aynı Şahsın Farklı Hukuki Sebeplerle Sorumluluğu: TBK m. 60 Üzerine Düşünceler”, *BATİDER* XXIX, S. 2, (2013), 19-60.
- Çelt, Damla Özden, “Ürün Sorumluluğunda Yaşanan Güncel Gelişme: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu”, *AndHD* 7, S. 1, (Ocak: 2021): 73-114.
- Erlüle, Fulya, “Yapımcının Sorumluluğu”, *MÜHFHAD* 14, S. 4, (2008): 303-338.
- Fellmann, Walter/von Büren-von Moos, Gebrielle, *Grundriss der Produkthaftungspflicht*. Bern: 1993.
- Graham-Siegenthaler, Barbara, *Berner Kommentar – Kommentar zum schweizerisches Privatrecht, Zivilgesetzbuch, Das Sachenrecht, Das Eigentum, Allgemeine Bestimmungen, Art. 641-654a ZGB*. Zürich: 2022.
- Hess, Hans-Joachim, *Produkthaftungsgesetz (PrHG) – Bundesgesetz über die Produkthaftungspflicht vom 18. Juni 1993*, 3. überarbeitete und ergaenzte Auflage. Bern: 2016.
- Holliger-Hagmann, Eugénie, “Bundesgesetz über die Produkthaftungspflicht (Produkthaftungspflichtgesetz, PrHG) vom 18. Juni 1993”, *Kommentar zu den schweizerischen Haftpflichtbestimmungen* (Hrsg: FISCHER, Willi/LUTERBACHER, Thierry). Zürich: 2016,
- Honsell, Heinrich/Isenring, Bernhard/Kessler, Martin A., *Schweizerisches Haftpflichtrecht*, 5., neu bearbeitete und ergänzte Auflage. Zürich: 2013.
- Jäggi, Thomas, “Das Bundesgesetz über die Produkthaftungspflicht”, *AJP* (1993): 1419-1424.
- Kanışlı, Erhan, “Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) Uyarınca Üreticinin Sorumluluğu”, *İHM*, S. 78, C. 3, (2020): 1413-1468.
- Kara, İlhan, *İmalatçının Ürün Sorumluluğu*. Ankara: 2021.
- Kästli, Rolf, “Produkthaftung – eine Herausforderung für den schweizerischen Gesetzgeber”, *recht* (1990); 85-98.

- Kırca, Çiğdem, *Ürün Sorumluluğu*, Ankara: 2007.
- Kostkiewicz, Jolanta Kren/Wolf, Stephan/Amstutz, Marc/Fankhauser, Roland, *ZGB Kommentar – Schweizerisches Zivilgesetzbuch*, 4., aktualisierte Auflage. Zürich: 2021. (Kostkiewicz/Wolf/Amstutz/Fankhauser/Yazar)
- Oral, Tuğçe, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ECHR 069 (2014) Sayılı 11.03.2014 Tarihli Kararı (Howald Moore and Others V. Switzerland)”, *Küresel Bakış*, Y. 5, S. 16, (Ocak 2015): 9-13.
- Owen, David G., *Products Liability Law*. the USA: 2005.
- Owen, David G./Phillips, Jerry J., *Products Liability in a Nutshell*, Seventh Edition. the USA: 2005.
- Öztaş, Bilge, *İmalâtçının Sorumluluğu*. Ankara: 1982.
- Polat, Cemre, “Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Ürün Sorumluluğu”, *AÜHFĐ*, S. 70, C. 4, (2021): 973-1041.
- Rabl, Christian, *Produkthaftungsgesetz – Kommentar – Judikaturammlung – Materialien*. Wien: 2017.
- Roberto, Vito, *Schweizerisches Haftpflichtrecht*. Bern: 2002.
- Sirmen, A Lâle, “Ürün Sorumluluğu”, *Sorumluluk Hukuku Sempozyumu Bildirileri Kitabı (Tam Metinler) – 23-24 Haziran 2022, Antalya* (Ed ÖĞÜZ, Tufaz/ÖZ, Kerem), İstanbul: 2022, 63-92.
- Tosun, Çağdaş, *Haksız Fiil ve Sözleşmeden Doğan Sorumluluk Çerçevesinde Sebeplerin Yarışması (TBK m. 60)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2019.
- Widmer, Pierre, “Produkthaftung – Konzept und Umsetzung”, *Produktsicherheit und Produkthaftung – Neue Herausforderungen für schweizerische Unternehmen*, 31 März 2011 (Hrsg: FELLMANN, Walter/FURRER, Andreas). Bern: 2011, 101-119.
- Winiger, Bénédict, “Product Liability in Switzerland”, *European Product Liability – An Analysis of the State of the Art in the Era of New Technologies* (Ed. Piotr MACHNIKOWSKI). Plymouth, Mortsel, Portland: 2016, 459-478.